SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2507

av Mikael Oscarsson och Mathias Bengtsson (båda KD)

Riktlinjer för fosterdiagnostik

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell översyn av fosterdiagnostiken i enlighet med motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den medicinska utvecklingen har gjort det möjligt att få allt mer information om ett foster tidigt under graviditeten. Genom kombinerat ultraljud och blodprov, KUB, kan sannolikheten för vissa kromosomavvikelser beräknas. Genom NIPT analyseras DNA från moderkakan som finns i den gravidas blod. Testet kan med hög tillförlitlighet visa låg sannolikhet för bland annat trisomi 21, som orsakar Downs syndrom. Fosterdiagnostiken är frivillig och vilka som erbjuds NIPT varierar mellan regionerna.

Tekniken kan vara värdefull. Den kan ge föräldrar möjlighet att förbereda sig inför ett barns födelse och ge vården bättre förutsättningar att planera medicinska insatser. Samtidigt väcker fosterdiagnostiken svåra frågor om människovärde, självbestämmande och synen på personer med funktionsnedsättning. Statens medicinsk etiska råd har framhållit att frågan om vilka tillstånd vården letar efter och varför dessa eftersöks kräver etisk prövning och samhällelig diskussion.

Utvecklingen när det gäller Downs syndrom visar varför en sådan diskussion behövs. Socialstyrelsens rapport Fosterskador och kromosomavvikelser 2022, publicerad den 26 juni 2024, visar att antalet barn som föds med Downs syndrom har minskat trots stigande mödraålder. Enligt myndigheten hänger minskningen samman med att fosterdiagnostiken upptäcker fler kromosomavvikelser och att antalet avbrutna graviditeter på grund av sådana avvikelser har ökat.

Mellan 2007 och 2011 föddes i genomsnitt 133 barn med Downs syndrom per år. Mellan 2012 och 2017 var genomsnittet 107 barn och mellan 2018 och 2022 hade det sjunkit till 92 barn per år. Under samma period har den ålder då kvinnor föder barn stigit, vilket normalt skulle innebära att fler barn föds med Downs syndrom.

Socialstyrelsens statistik visar samtidigt att andelen aborter bland rapporterade barn och foster med Downs syndrom ökade från omkring 40 procent 1999 till omkring 70 procent 2022. Uppgifterna om aborter samlas in anonymt och bygger på rapporterade fosterskador och kromosomavvikelser. De ska därför tolkas med den metodologiska försiktighet som Socialstyrelsen själv anger.

Alla människor har samma och okränkbara värde. Det värdet avgörs inte av intelligens, funktionsförmåga, hälsa eller graden av självständighet. En människa behöver inte motsvara en viss föreställning om det normala för att vara välkommen i samhället. Ett samhälles människosyn visar sig tydligt i hur det möter människor som behöver mer stöd och omsorg än andra.

Det är därför angeläget att skilja mellan fosterdiagnostik som används för att förbereda vård och stöd och en utveckling där diagnostiken i praktiken bidrar till att vissa grupper föds i allt mindre utsträckning. Beslutet i den enskilda graviditeten ligger hos den gravida, men samhället har ett ansvar för vilka test som erbjuds, hur erbjudandet utformas, vilken information som lämnas och vilket stöd familjer upplever att de kan räkna med.

En undersökning som rutinmässigt erbjuds inom vården kan lätt uppfattas som något som bör genomföras. Därför behöver informationen vara saklig, allsidig och fri från värderingar om vilka liv som anses mer eller mindre önskvärda. Blivande föräldrar bör få kunskap om testets möjligheter och begränsningar, om livet med den aktuella funktionsnedsättningen och om vilket stöd samhället erbjuder. De bör också, när det är lämpligt, kunna få kontakt med personer som själva lever med diagnosen och med deras

familjer. Även 1177 framhåller att den gravida före provtagningen bör fundera över varför provet görs och hur ett oväntat resultat skulle hanteras.

Sverige är bundet av Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I konventionens artikel 10 slås fast att varje människa har en inneboende rätt till livet och att konventionsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna åtnjuta denna rätt på lika villkor som andra. Konventionen betonar också jämlikhet, delaktighet och skydd mot diskriminering.

Det behövs därför en förnyad nationell översyn av fosterdiagnostikens etiska, sociala och praktiska konsekvenser. Översynen bör omfatta vilka diagnoser och avvikelser som det offentliga ska erbjuda testning för, hur informationen till blivande föräldrar utformas, hur det informerade samtycket säkerställs och hur personer med funktionsnedsättning och deras organisationer ges inflytande.

När antalet barn som föds med Downs syndrom minskar så kraftigt som Socialstyrelsens statistik visar behöver utvecklingen granskas och diskuteras öppet. Tystnad riskerar att göra en stor människovärdesfråga till enbart en fråga om medicinsk teknik.

Mikael Oscarsson (KD) *Mathias Bengtsson (KD)*